

Boeken

Mirthe Berentsen

Carpenter Estrada, T., K. Palfreyman en H. Wolfley (eds.) (2024)
Give & take: motherhood and creative practice.

Ontario: Demeter Press, 358 p.
 Prijs: € 42,-

Bailer, S. (2024)
Caring infrastructures, transforming the arts through feminist curating.

Bielefeld: Transcript Verlag, 342 p.
 Prijs: € 45,- of gratis te downloaden via www.transcript-verlag.de

Twee recent verschenen boeken laten de worsteling van de kunstwereld zien met het verenigen van zorgverantwoordelijkheden en een carrière in de kunsten. Ze tonen bovendien de worsteling van het academische discours rondom moederschap en zorg. De realiteit van zorgen, van wassen, van neuzen afvegen, van voorlezen, van troosten, lijkt mijlenver af te staan van de wetenschappelijke nadruk op kwantitatieve data. Hoeveel wasjes, hoeveel snot, hoeveel bladzijdes en tranen? De geleefde ervaring van zorg, de kwalitatieve data zo je wilt, is moeilijk te meten. Dat is een probleem dat er al eeuwenlang toe leidt dat het onbetaalde en vaak onzichtbare werk van zorgen, sociaal en cultureel helaas nog steeds met name het werk van moeders, zo moeilijk te meten en daarmee te valideren valt. Bijzonder schrijnend is deze uitsluiting in de kunstsector, waar zowel het kunstenaarschap als zorgtaken nog steeds worden gezien als een vorm van 'liefdewerk oud papier' – onbetaald, onzichtbaar en nauwelijks gewaardeerd.

Give & take: motherhood and creative practice verscheen bij Demeter Press, een feministische uitgeverij in Canada. In de inleiding wijzen de redacteuren op de contradictie dat er aan de 'voor-

kant' veel wordt gesproken over diversiteit, zorg en inclusiviteit, maar aan de 'achterkant' infrastructuurle ondersteuning ontbreekt. Opgedeeld in negen verschillende secties, variërend van 'Children as muses and collaborators' tot het afsluitende 'Where do we go from here?' behandelt het boek de grote hamvraag: kunst of kind? via individuele verhalen en ervaringen van kunstenaars. Zo schrijft kunstenaar Amanda Blanks over de manier waarop haar persoonlijke leven en kunstpraktijk na de komst van haar kinderen volledig met elkaar versmolten zijn.

Het boek kwam voort uit een open call. En daar zit meteen ook de crux: het ontbreekt aan een samenhangend verhaal, aan een overkoepelende onderzoeksvraag met bijbehorende antwoorden of suggesties. In het laatste hoofdstuk belooft het boek met praktische handvatten te komen. Maar de oplossingen die ze vervolgens aandragen zijn zo minimaal ('maak je minder druk om huishoudelijk werk', een bevoorrechte positie: 'besteed huishoudelijk werk uit', een ronduit open deur: 'deel de lasten', 'creëer gelijkheid in het gezin', 'zorg voor jezelf', en de laatste uitsmijter: 'zeg vaker nee, om een ja te creëren') en zo algemeen, dat het concluderende hoofdstuk de individuele gelaagdheid en ervaringen van de andere hoofdstukken eigenlijk tenietdoet.

Feministisch cureren

Waar *Give & take* blijft steken in individuele verhalen van curatoren en kunstenaars die amper aandacht geven aan de systemische uitdagingen, biedt curator en onderzoeker Sascia Bailer in *Caring infrastructures* een meer structurele benadering. Haar boek is een praktische handleiding voor feministisch cureren, met concrete voorstellen om kunstinstellingen inclusiever te maken. Zo benadrukt zij dat het van belang is om de context van de maker centraal te

stellen, in plaats van externe verwachtingen op te leggen, en plaatst daarmee het vraagstuk over zorg en moederschap in een bredere discussie over intersectionaliteit. In het hoofdstuk *Caring infrastructures: roadmap for an otherwise* doet ze concrete en praktische voorstellen waar elke instelling of curator mee kan werken. Bijvoorbeeld: *care for presence*, zorg dat zowel de kunstenaar als het publiek aanwezig kan zijn bij presentaties. Dat klinkt nogal vanzelfsprekend, maar Bailer beschrijft dat er meer nodig is dan wat er tot nu toe georganiseerd en beschikbaar is. Denk aan gratis kinderopvang, gedeelde maaltijden, inclusieve communicatie en ruimtes om te rusten.

Het boek van Bailer gaat verder dan het probleem met representatie. Het kan gelezen worden als een scherpe institutionele kritiek op de kunstwereld. Ze laat zien hoe culturele instellingen graag over inclusiviteit en zorg spreken, maar structurele interne veranderingen uit de weg gaan. In het boek benadrukt ze de discrepantie tussen retoriek en praktijk. Ze haalt talloze voorbeelden aan van curatoren, schrijvers en kunstenaars die, veelal vanuit persoonlijke ervaring met het ouderschap, een beperking of een zorgverantwoordelijkheid, pleiten voor veranderingen die nodig zijn om de systemische onderdrukking en ontoegankelijkheid van de kunstwereld zichtbaar en duidelijk te maken.

In die zin sluiten beide boeken naadloos aan op andere recente publicaties over zorg en kunst door een generatie schrijvers, onderzoekers en kunstenaars die zich kritisch uit over het reilen en zeilen van de kunstwereld. Zo verschenen het afgelopen jaar *Curating with care* van Elke Krasny en Lara Perry en *Museum representations of motherhood and the maternal* van schrijver en curator Rebecca Louise-Clarke. De besproken boeken dagen de lezer en kunstprofessional uit om kritisch te

kijken naar de systemische uitsluitingsmechanismen in de kunstwereld. Daarbij blijft Bailer gelukkig niet hangen in de persoonlijke echokamer, maar draagt ze concrete bouwstenen aan voor een fundamentele herziening van de institutionele en systemische structuren. De boodschap die na lezing van beide boeken blijft hangen is helder: zolang we zorgtaken niet fundamenteel herwaarderen, blijven kunstenaars met zorgverantwoordelijkheden kwetsbaar. •

Mirthe Berentsen

is schrijver, kunstenaar, curator en beleidsadviseur en houdt zich in haar werk bezig met (gebaren)taal en zorgvraagstukken, waaronder het ouderschap

Roel Griffioen

Brand, R. (2024)

Hart hoofd handen: in 4 stappen naar cultuurgedreven ontwikkelingen.

Amsterdam: LannooCampus, 238 p.

Prijs: € 39,99

Ook in onze tijd van ruimte-schaarste en Haagse cultuurvijandigheid zijn er plekken nodig waar kunst en cultuur geproduceerd en geconsumeerd kunnen worden. Voor het ontwikkelen hiervan zijn de omstandigheden niet gunstig. Ondanks de vaak gesignaleerde toename van burgerinitiatieven blijft het moeilijk om ruimten van onderaf te initiëren. De aanvoerroute die de kraakbeweging bood, is afgesloten door het kraakverbod uit 2010.

Bruikbaar 'maatschappelijk vastgoed' – lees: leegstaande gebouwen in gemeentebezit – verdwijnt vaak op de markt of wordt vertimmerd tot woningen. Traditioneel fungeren lokale overheden als de voornaamste initiator, financier en huisbaas van cultuurruimten. Maar zij zetten een stap terug en laten gebiedsontwikkeling in toenemende mate over aan vastgoed-

partijen. Vaker dan voorheen ligt de sleutel voor de ontwikkeling van culturele ruimten bij hen, projectontwikkelaars en beleggers. En die willen *bucks for bricks*.

In deze 'gids voor stadmakers' reikt consultant en schrijver Rinske Brand handelingsperspectieven aan om in deze nieuwe realiteit te navigeren. Die 'stadmakers' zijn in haar definitie kunstenaars en makers, maar ook ambtenaren, projectontwikkelaars en beleggers. Gebiedsontwikkeling is 'cultuurgedreven' als cultuur en creativiteit centraal staan. Denk aan broedplaatsen, cultuurclusters, makersplaatsen en creatieve districten. Plekken waar vastgoedbelangen, beleid en burgerinitiatief vaak verstrengeld zijn. De lezer hoeft geen principiële bespiegeling te verwachten op terugtrekkende bewegingen van de overheid of de groeiende invloed van de markt. Integendeel, het doel van het boek is een 'brug [te] slaan tussen de ogenschijnlijk uiteenlopende werelden van vastgoed, cultuur en overheid'.

Het eerste deel van het boek schetst de huidige situatie en hoe die ontstaan is. Brand beschrijft de 'ontdekking' van kunst en cultuur als drijfveer voor stedelijke ontwikkeling rond de eeuwwisseling, toen stadsadviseurs als Richard Florida en Charles Landry termen als de 'creatieve stad' en 'creatieve klasse' lanceerden. Ik mis hier →

trouwens een erkennend knikje naar het bestaan van een langere familielij van kritische literatuur over de inzet van cultuur in gentrificatieprocessen; die ving al in 1983 aan met de publicatie van Sharon Zukins baanbrekende *Loft living: culture and capital in urban change*. Vervolgens gaat de auteur in op de veranderende rolverdeling in culturele ontwikkeling en beschrijft ze waarom de samenwerking tussen de markt, overheid en culturele partijen vaak spaak loopt: spraakverwarring, gebrek aan vertrouwen en een verschil in belangen en drijfveren.

De aanbevelingen om de samenwerking soepeler te laten verlopen, zijn wat voorspelbaar. Meer overleg tussen de verschillende partijen, transparantere communicatie, meer ruimte voor compromissen – dat werk. Vastgoedspelers moeten het vooroordeel laten varen dat kunstenaars anarchistische wanbetalers zijn en op hun beurt mogen kunstenaars van Brand wat meer 'proactief, zakelijk en ondernemend' optreden in gebiedsontwikkeling. Gemeenten roept ze op om vrede te stichten tussen de afdelingen Cultuur en Vastgoed, die vaak totaal verschillend opereren en met elkaar in de clinch liggen.

In het tweede deel wordt het 'model voor cultuurgedreven ontwikkeling' uitgerold. Dat bestaat uit vier stappen: initiëren, organiseren, financieren en consolideren. In de praktijk overlappen de stappen en bovendien verloopt de ontwikkeling cyclisch, zegt Brand. 'Wie bij consolideren uitkomt, zal vaak ook weer opnieuw initiëren, zoals nieuwe samenwerkingen aangaan, een nieuw gezamenlijk programma opstarten of een nieuwe inrichting voor de openbare ruimte bedenken.'

Maatschappelijke meerwaarde

Het hoofdstuk over financieren bevat een dapper pleidooi om voorbij de economische waarde van culturele en creatieve plekken

te kijken. Brand ijvert voor een transitie van een klassieke 'business case' naar een ruimer geformuleerde 'value case' waarin bijvoorbeeld maatschappelijke meerwaarde meeweegt. Toch moeten marktpartijen uiteindelijk overtuigd worden met een verhaal over de centen, erkent Brand: '[Het] toevoegen van culturele functies aan een project zal op korte termijn nooit de hoogste winst opleveren', maar er zijn 'sterke argumenten om een culturele plek toe te voegen aan een grotere ontwikkeling, zoals het feit dat dit levendigheid en aantrekkingskracht meebrengt en het de vastgoedwaarde in de omgeving kan verhogen.' Dat roept de vraag op of hier niet met niet-economische randargumenten een diep economische logica wordt gelegitimeerd.

Het sterkst is Brand in de secties waar ze complexe materie op bondige en heldere wijze uitlegt. Zoals in de paragrafen over de verschillende aanbestedingsvormen (tenders) in het gemeentelijk ontwikkelarsenaal; over 'residueel taxeren', 'revolverend investeren' en andere financieringsvormen. En over het mysterieuze Didam-arrest van de Hoge Raad uit 2021, dat gemeenten bemoeilijkt om vastgoed onderhands aan één partij te verkopen. Deze passages maken het boek interessante kost voor mensen die bij de opstart van een culturele of creatieve plek betrokken zijn.

De insteek van het boek is oecumenisch; het wil zeer verschillende actoren samenbrengen. Voor Brand is de spanning die bestaat tussen markt, overheid en grassroots-initiatieven niet existentieel van aard, maar het gevolg van vermijdbare procesfouten. Dat rooskleurige eindbeeld zorgt voor eenzijdige behandeling van het onderzoeksmateriaal. De casussen zijn gekozen als 'voorbeelden [die] dienen als illustratie van hoe het wél kan'. Terwijl bij een andere lezing dezelfde voorbeelden juist

de complexiteit van het huidige ontwikkelingsparadigma laten zien: de frictie tussen verschillende spelers met soms incompatibele agenda's; het schipperen tussen top-down en bottom-up, publiek en privaat, markt en burgerinitiatief. Dat reliëf ontbreekt.

Roel Griffioen

is onderzoeker en docent. Hij promoveerde in 2024 aan de Universiteit Gent en is verbonden aan ArtEZ, Arnhem

Wim Burggraaff

Schofield, J. (2024) *Wicked problems for archaeologists: heritage as transformative practice.*

Oxford: Oxford University Press, 368 p.

Prijs: € 33,28

In de Engelse havenplaats Bristol liepen twee archeologen een paar weken mee met de wandelingen die daklozen daar dagelijks door de stad maken. Het doel was om te verkennen of er vanuit de archeologie iets gedaan kan worden om dakloosheid tegen te gaan. De archeologen leerden zo op een nieuwe manier naar het stedelijke landschap te kijken. Ze pauzeerden op plekken met uitzicht en overzicht, waar je beschut kunt uitrusten. Op deze routes lagen ook erfgoedsites zoals een oude fabriek en een kerk die als warme en veilige slaapplekken gebruikt konden worden. Op een van deze wandelingen bleek er sprake van verschil van mening tussen de daklozen over de historische betekenis van een bepaalde plek. Dat was het startsein voor nader onderzoek. De archeologen organiseerden samen met deze en een bredere groep daklozen een opgraving, waarbij het graafwerk, de documentatie en de interpretatie van de vondsten gezamenlijk werden aangepakt.

Het probleem van dakloosheid is een van de *wicked problems* die archeoloog John Schofield

bespreekt in *Wicked problems for archaeologists*. Het boek is een bijdrage aan de literatuur over de vraag wat archeologie, en in brede zin erfgoedpraktijken, kan betekenen bij het oplossen van maatschappelijke vraagstukken. Deze vraagstukken zijn volgens Schofield in essentie *wicked problems* ofwel taaie problemen waar meerdere actoren bij betrokken zijn, waarvan niet altijd duidelijk is wat precies de oorzaak van het probleem is en waarvoor dan ook vaak geen pasklare oplossingen voorhanden zijn. Maar met *small wins* kan wel vooruitgang worden geboekt. In vijf thematische hoofdstukken komen diverse *wicked problems* aan de orde. Het gaat om maatschappelijke uitdagingen rond klimaatverandering, gezondheid en welzijn, milieuvervuiling, conflict en sociale rechtvaardigheid (waarbinnen dakloosheid een thema is). De hoofdstukken bevatten een verkenning van de maatschappelijke thematiek en sluiten steeds af met voorbeelden van *small wins* vanuit archeologische projecten of initiatieven.

Tijdens gesprekken met de daklozen die meewerkten aan de opgraving in Bristol benoemden zij een aantal positieve effecten op hun welzijn. Denk aan het in beweging zijn en daarmee de aanmaak van het 'gelukshormoon' serotonine, aan communicatie en aan een beter zelfbeeld en meer zelfvertrouwen. In andere voorbeelden in het boek zijn de welzijnseffecten nader onderzocht in relatie tot specifieke diagnostiek, zoals bij speciale opgravingscampagnes op historische slagvelden voor veteranen met PTSS. Voor Schofield zijn dit allemaal voorbeelden van *small wins*. Halverwege het boek volgt een hoofdstuk waarmee hij zijn *wicked problem*-benadering theoretisch wil inbedden. Uitgangspunt hierbij is dat de *wicked problems* in al hun complexiteit ook weer onderling verweven zijn; de metafoor van

chaos past hier het beste bij. In de woorden van sociaal wetenschapper John Law: 'Only messy science could adequately deal with its (messy) target'. Zo komen de benaderingen van systeemdenken, assemblagetheorie, de eco-systeembenadering en complexiteitstheorie aan de orde. Deze wetenschappelijke theorieën dienen als onderlegger voor het standpunt van de auteur dat we *wicked problems* niet via een enkele theoretische of methodische benadering kunnen aanpakken.

Activistische houding

Ook de archeologie is dus niet in een unieke positie om alle maatschappelijke problemen op te lossen, maar kan wel een eigen en relevant perspectief bieden op de uitdagingen. Deze bijdrage van archeologie speelt zich volgens Schofield af op twee vlakken. Ten eerste op het vlak van data en het verhaal. Archeologen geven zicht op millennia van menselijke ervaring van omgaan met verandering. Op basis van archeologisch onderzoek kunnen we de hedendaagse impact van sociale, klimaat- of gezondheidsdruk beter begrijpen. Ten tweede is ook de archeologische praktijk in het veld van waarde. De actieve omgang met het verleden draagt positief bij aan het welzijn van participanten. Maar archeologen moeten volgens

Schofield wel iets doen om hun positieve bijdrage aan maatschappelijke vraagstukken te verzilveren. Het gaat om een meer activistische houding, om het gebruik van andere terminologie en om ambassadeurs die een onderwerp op de beleidsagenda weten te krijgen. De auteur pleit ook voor een creatieve opzet van onderzoeksprojecten, in samenwerking met andere disciplines.

Toch geeft Schofield aan dat zijn boek meer is dan een manifest. Hij wil laten zien en beargumen dat archeologie kan bijdragen aan het beter begrijpen of op een nieuwe manier benaderen van herkenbare taaie problemen. Misschien dat hij daarom ook koos voor de leerboekopzet, waarbij hij elk hoofdstuk afsluit met hoofdpunten en een apart hoofdstuk is toegevoegd met vragen en opdrachten voor studenten.

Het boek is een waardevolle bijdrage aan de discussie over de maatschappelijke effecten van erfgoedpraktijken. De benadering van Schofield blijft niet hangen in het causale model van oorzaak en gevolg, maar biedt een raamwerk om de verschillende losstaande initiatieven en projecten in samenhang te beschouwen. Daarnaast legt hij op overtuigende wijze een link tussen de voorbeeldprojecten en actuele benaderingen binnen het bredere veld van de sociale wetenschappen. Het manifestkarakter is juist de kracht van dit boek. Het opent met de superkracht van archeologen, herhaalt vervolgens regelmatig de betekenisvolle bijdrage van archeologie aan maatschappelijke vraagstukken en sluit af met een appèl op goed leiderschap en onderwijs. Hier kunnen geëngageerde archeologen en beleidsmakers zeker hun voordeel mee doen.

Wim Burggraaff

is adviseur en onderzoeker Erfgoedparticipatie bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Anne van den Dool

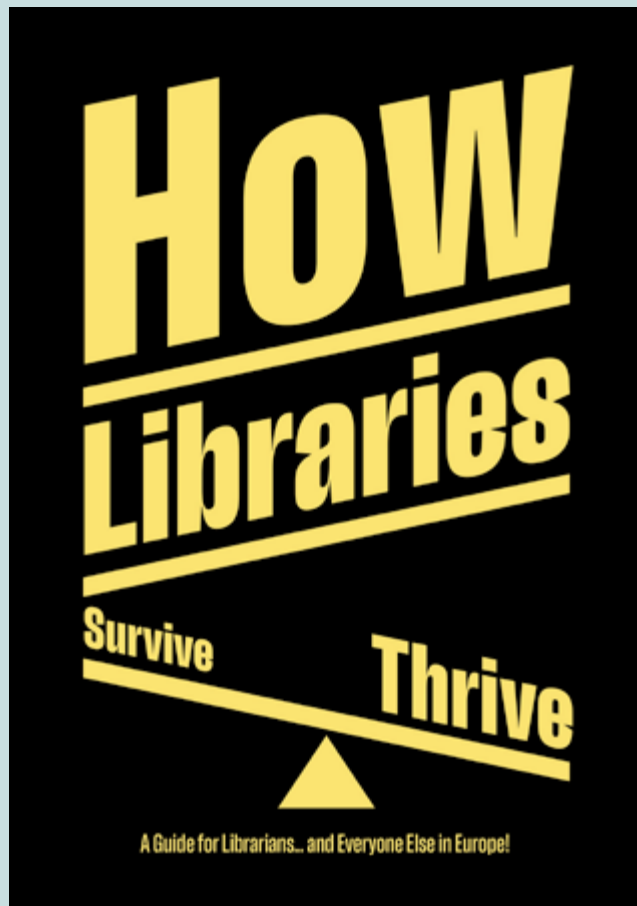
Milne, A. (ed.) (et al.) (2024)
How libraries thrive – A guide for librarians... and everyone else in Europe.

Amsterdam: European Cultural Foundation, 191 p.

Gratis te downloaden via theuropechallenge.eu

In de beginjaren van de openbare bibliotheek, zo'n honderd jaar geleden, bezocht je zo'n bieb alleen als je een papieren boek wilde inzien. Toen na meerdere decennia ook de mogelijkheid ontstond een boek mee naar huis te nemen, leverde dat tal van nieuwe kansen op – voor zowel bibliotheek als gebruiker.

Een minstens even grote transitie maakte de bibliotheek de afgelopen jaren door, met een forse verbreding van haar takenpakket. In Nederland werden die veranderingen verankerd in de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob), die op 1 januari 2015 het licht zag. Daarin staat te lezen dat de openbare bibliotheek vijf kernfuncties heeft: niet alleen kennis en informatie beschikbaar stellen, maar ook mogelijkheden voor ontwikkeling en educatie bieden, stimuleren om te lezen, ontmoetingen en debatten organiseren en mensen laten kennismaken met kunst en cultuur. Dat openbare bibliotheken al geruime tijd meer zijn dan opslagplaatsen voor boeken, is gelukkig bij steeds meer bezoekers en beleidsmakers bekend. Niet voor niets werd de bibliotheek tijdens de coronacrisis als een essentiële voorziening aangemerkt. Ook maakten Nederlandse politici de afgelopen jaren meer geld vrij om bibliotheken structureel te ondersteunen. Daarmee is een kentering gaande die maakt dat bibliotheken niet langer enkel in de overlevingsmodus staan, maar ook ruimte krijgen om te groeien en tot wasdom te komen.

Wat is het resultaat van deze omslag? Daarvan geeft *How libraries thrive – A guide for librarians... and everyone else in Europe*, samengesteld door de European Cultural Foundation, een inzichtelijk beeld. In deze inspiratiegids wordt de bibliotheek als een van de laatste gratis toegankelijke openbare plekken in de publieke ruimte gevierd: een plek die gemeenschapszin bevordert, zorgt voor maatschappelijke cohesie en sociale en ecologische uitdagingen aanpakt.

Andere functies

In de publicatie wordt stilgestaan bij vijf andere functies van de bibliotheek dan de hierboven genoemde – functies die duidelijk aansluiten bij de uitdagingen van onze huidige maatschappij. De eerste is de cruciale rol die deze openbare plekken spelen in het versterken van de democratie.

Bibliotheken bieden niet alleen toegang tot offline en online informatie, maar stimuleren burgers ook kritisch na te denken en actief te participeren in de maatschappij.

Daarnaast zetten bibliotheken zich actief in om duurzaamheid te bevorderen. Nu waren deze instellingen van oudsher natuurlijk altijd al per definitie duurzame instellingen, als een van de oudste initiatieven die het delen van spullen bevordert, maar vandaag de dag mengen ze zich ook volop in het debat. Denk bijvoorbeeld aan het uitbreiden van de collectie met zadenbibliotheken, de organisatie van reparatiecafés en het bevorderen van het gesprek over hoe een duurzame toekomst eruit zou kunnen zien.

Verder spelen bibliotheken een cruciale rol in het bevorderen van de geestelijke gezondheid van burgers: niet alleen door

een plek aan te bieden waar men veilig kan verblijven, maar ook door eenzaamheid tegen te gaan. Daarnaast zijn het plekken waar iedereen mag zijn, zonder een kaartje te kopen of een dienst af te nemen. Tot slot, zo wordt betoogd in *How librarians thrive*, dragen bibliotheken bij aan wat in mooi Nederlands *community building* wordt genoemd: ze dragen bij aan onderlinge verbinding, uitwisseling van kennis en contact tussen verschillende culturen.

Van al deze functies van de bibliotheek wordt een concreet beeld geschetst, met interviews, tips, ervaringsverhalen en voorbeelden van initiatieven uit heel Europa: van workshops storytelling met vluchtelingen tot escaperooms vol boeken. Daarbij krijgen niet alleen bibliothekkeners – zoals directeuren en managers – het woord, maar ook journalisten, schrijvers, influencers, klimaat-activisten en bijvoorbeeld architect Francine Houben, verantwoordelijk voor het ontwerp van verschillende toonaangevende bibliotheken, waaronder de New York Public Library. Samen schetsen zij een breed perspectief op de uitdagingen waarvoor onze wereld gesteld staat en de rol die de bibliotheek kan spelen in het keren van het tij: als plekken waar waarheidsgetrouwe informatievoorziening centraal staat, waar men in gesprek gaat met oog voor de ander en de mens niet alleen maar als consument wordt benaderd, die koste wat het kost diensten moet afnemen.

Voor doorgewinterde bibliothecarissen bevat *How libraries thrive* weinig nieuwe informatie. Wel is het bewonderenswaardig hoe deze gids inzicht biedt aan de rijke schakering aan activiteiten die bibliotheken ontplooiën. Sceptici zouden zich bij het ter hand nemen van deze gids kunnen afvragen waar het takenpakket van de bibliotheek eigenlijk begint en eindigt – precies de uitdaging waarmee bibliotheekorganisaties

zelf ook worstelen. Zeker is in elk geval dat de mens er centraal staat: bibliotheken zijn heuse 'paleizen voor het volk', zoals de Amerikaanse socioloog Eric Klinenberg bepleit – het zijn plekken waar mensen hun waardigheid vinden, zichzelf kunnen zijn en nog meer kunnen worden, door een sociale infrastructuur te bieden die helpt ongelijkheid, polarisatie en vereenzaming tegen te gaan.

Om die rol goed te kunnen blijven uitoefenen, is een nauwere samenwerking tussen Europese landen van groot belang, betoogt André Wilkens, directeur van de European Cultural Foundation in de inleiding. Met 65.000 bibliotheekvestigingen in heel Europa valt er genoeg kennis en ervaring te delen, maar helaas gebeurt dat nog veel te weinig. Dat is ook niet zo gek als je, kijkend naar de Nederlandse situatie, bedenkt hoe versnipperd alleen al het bibliotheekveld binnen een land kan zijn. Het is desalniettemin een mooie ambitie, waarvoor *How libraries thrive* een inspirerende eerste handreiking biedt.

Anne van den Dool

is cultureel communicatieprofessional, journalist, schrijver van romans en poëzie en collectieadviseur voor openbare bibliotheken